

บทที่ 5

การตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายในการใช้กำลังขั้นรุนแรง ถึงตายของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่

เมื่อเจ้าพนักงานใช้กำลังขั้นรุนแรงจนถึงตายในการจับกุมผู้ต้องหาหรือจำเลยและมีการตายเกิดขึ้น รัฐและองค์กรต่าง ๆ จะต้องมีตรวจสอบการใช้กำลังดังกล่าวว่าเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เพราะการใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตายต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น เป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญซึ่งได้แก่สิทธิในชีวิตของประชาชน ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนเกิดความมั่นใจในความถูกต้องในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐ และเป็นการป้องกันมิให้เจ้าพนักงานของรัฐกระทำการตามอำเภอใจ ซึ่งกระบวนการในการตรวจสอบมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1 การตรวจสอบโดยองค์กรในกระบวนการยุติธรรม

การตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายในการใช้ความรุนแรงขั้นถึงตายของเจ้าพนักงาน โดยหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมอื่นที่มีใช้หน่วยงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาตินี้ ถือว่ามีความสำคัญมาก เนื่องจากการทำวิสามัญฆาตกรรมเป็นการกระทำของเจ้าพนักงานตำรวจ ซึ่งเมื่อเกิดขึ้นแล้วผู้ที่ทำการชันสูตรพลิกศพก็คือตำรวจ และหากมีการส่งศพไปทำการชันสูตรก็ต้องส่งไปยังสถาบันนิติเวชซึ่งก็เป็นหน่วยงานของตำรวจ ผู้ทำการสอบสวนก็เป็นตำรวจอีก ทำให้ระบบทั้งระบบตกอยู่ในมือขององค์กรเพียงองค์กรเดียว ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องความถูกต้องเป็นธรรมและขาดความเชื่อถือจากประชาชนเพราะไม่มีการตรวจสอบถ่วงดุลที่ดี จึงเป็นหน้าที่ของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่จะต้องร่วมกันแก้ไขปัญหานี้ในเรื่องระบบการตรวจสอบนี้ ทั้งนี้เพื่อสร้างความเชื่อถือและความมั่นใจให้กับประชาชนทุกคนได้

5.1.1 การตรวจสอบโดยอัยการสูงสุด

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 วรรคท้าย บัญญัติว่า “ในคดีฆาตกรรม ซึ่งผู้ตายถูกเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ฆ่าตาย หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ อธิบดีกรมอัยการหรือผู้รักษาการแทนเท่านั้นมีอำนาจออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง”

ซึ่งจากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า กฎหมายได้ให้อำนาจอธิบดีกรมอัยการหรือในปัจจุบันคืออัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเท่านั้น ที่มีอำนาจออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องในคดี

มาตรฐาน ซึ่งผู้ตายถูกเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ฆ่าตาย หรือตายในระหว่าง อยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ทั้งนี้เพื่อเป็นการตรวจสอบ ควบคุมเกี่ยวกับการกระทำของเจ้าพนักงานตำรวจในการที่ได้ปฏิบัติหน้าที่ และใน ขณะเดียวกันก็เป็นการให้ความคุ้มครองต่อเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นเจ้าพนักงานของรัฐในการที่ได้ ปฏิบัติการตามหน้าที่ดังกล่าวที่จะไม่ถูกฟ้องร้องโดยรัฐ หากได้ดำเนินการไปโดยชอบด้วยหน้าที่ และภายใต้ขอบเขตแห่งบทบัญญัติของกฎหมาย

จะมีข้อสังเกตว่าคดีประเภทนี้เฉพาะอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาราชการแทนเท่านั้นที่มี อำนาจออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหา พนักงานอัยการตำแหน่งอื่นๆ ไม่มีอำนาจออกคำสั่งใน คดีประเภทนี้ เพราะกรณีเป็นคดีที่เจ้าพนักงานฆ่าราษฎรตายโดยเจตนาโดยอ้างว่าใช้อำนาจรัฐ ปฏิบัติหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยให้แก่ส่วนรวม ดังนั้น จึงต้องมีการตรวจสอบความถูกต้อง ชอบธรรมในการใช้อำนาจดังกล่าว ซึ่งทั้งเจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติหน้าที่และราษฎรผู้ถูกฆ่าตายจะต้อง ได้รับความคุ้มครองโดยเสมอภาคกัน จึงต้องมีกระบวนการตรวจสอบโดยเจ้าพนักงานที่มีฐานะ พิเศษที่มีประสิทธิภาพและความรอบคอบอย่างยิ่ง¹

สำนักงานได้สวนของศาลและสำนักงานสอบสวนซึ่งประกอบด้วยสำนักงาน ชั้นสูงสุดพลีกศและสำนักงานที่เจ้าพนักงานตำรวจผู้ปฏิบัติกรตกเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดฐาน ฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาอันเนื่องมาจากการปฏิบัติการตามหน้าที่เป็นสำนวนประชานนั้น ย่อมเป็น เครื่องมือสำคัญที่สุดที่อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาราชการแทนใช้ในการพิจารณาตัดสินใจว่าจะมีคำสั่ง ฟ้องหรือไม่ฟ้องเจ้าพนักงานผู้นั้นในข้อหาฆ่าผู้ตายโดยเจตนา

กรณีอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาราชการแทนมีคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา คำสั่งนั้นย่อม เต็มขาด² แต่ไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะฟ้องเจ้าพนักงานนั้นได้เอง หากอัยการสูงสุดมีคำสั่งฟ้อง ผู้ต้องหา ก็จะส่งสำนวนกลับไปยังพนักงานอัยการแห่งท้องที่ที่มีการสอบสวนผู้ต้องหาเพื่อให้ พนักงานอัยการแห่งท้องที่ดังกล่าวยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อไป

แต่จากการศึกษาพบว่า ในทางปฏิบัติมาตรการตรวจสอบโดยอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาร าชการแทนดังกล่าวนี้ไม่สามารถที่จะตรวจสอบ การกระทำของเจ้าพนักงานตำรวจในการ ปฏิบัติการตามหน้าที่นั้นได้อย่างแท้จริง เพราะที่ผ่านมารีบติกรมอัยการมักจะสั่งไม่ฟ้องแทบจะ ทุกคดี³ ซึ่งเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องมาจากระบบการสอบสวนคดีอาญาของไทยที่เป็นอยู่ใน

¹ เรวดี ฉ่ำเฉลิม. (2546). คำบรรยายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1-2. หน้า 148-149.

² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145 และประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 333 (พ.ศ. 2515)

³ คุสฤติการ ตั้งฟ้องคดีวิสามัญฆาตกรรมของอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาราชการแทนในภาคผนวก

ปัจจุบันดังที่ได้กล่าวมาแล้ว กล่าวคือเมื่อเจ้าพนักงานตำรวจกระทำให้นुकคลอื่นถึงแก่ความตาย ขณะปฏิบัติกรตามหน้าที่ ขณะเดียวกันเจ้าพนักงานตำรวจก็เป็นผู้กระทำการสอบสวนคดีที่เจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้ต้องหาอันเนื่องมาจากการปฏิบัติกรตามหน้าที่นั้น ดังนั้น พยานหลักฐานต่าง ๆ จึงย่อมดำเนินการมาอย่างสมบูรณ์และครบถ้วนแล้วจากการดำเนินการของพนักงานสอบสวน จึงทำให้การควบคุมโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย คือตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 วรรคท้าย ซึ่งให้อำนาจแก่ัยการสูงสุดเพื่อพิจารณาสั่งฟ้องและสั่งไม่ฟ้องคดีนั้น แทบจะไม่เกิดประโยชน์ในการควบคุมหรือตรวจสอบเพื่อจำกัดอำนาจกระทำกรของเจ้าพนักงานตำรวจในการปฏิบัติกรดังกล่าวแต่อย่างใด การควบคุมหรือตรวจสอบในกรณีนี้จึงเป็นเพียงรูปแบบแห่งพิธีกรเท่านั้น

การสั่งคดีของัยการสูงสุดตามบทบัญญัติดังกล่าว หากได้มีการควบคุมและตรวจสอบอย่างแท้จริงแล้วย่อมให้ประโยชน์ดังนี้

1. เป็นการให้ความคุ้มครองแก่สิทธิ เสรีภาพ ทรัพย์สินของประชาชนได้อย่างจริงจัง ทั้งนี้เพราะคดีฆาตกรรมที่ผู้ตายได้ตายเนื่องจากเจ้าพนักงานตำรวจกระทำให้นายนั้น เป็นคดีที่มีความสำคัญและกระทบต่อสิทธิแห่งการมีชีวิตของบุคคล แต่จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏนั้นประชาชน หรือผู้เสียหายซึ่งเป็นญาติหรือผู้เกี่ยวข้องกับผู้ตาย ย่อมไม่มีสิทธิที่จะรู้เห็นเกี่ยวกับพยานหลักฐานในทางคดีที่เกิดขึ้นนั้นได้ และแม้จะไปดำเนินการฟ้องร้องเจ้าพนักงานตำรวจผู้ปฏิบัติกรดังกล่าวก็เป็นการยากที่จะแสวงหาพยานหลักฐาน

2. เป็นการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานตำรวจผู้ปฏิบัติกรนั้น ๆ ได้ กล่าวคือ ถ้าเจ้าพนักงานตำรวจได้ปฏิบัติหน้าที่ไปโดยชอบ ก็ย่อมจะได้รับความคุ้มครองโดยการสั่งคดีของัยการสูงสุดนั้น แต่ถ้าเจ้าพนักงานตำรวจได้กระทำไปโดยมิชอบหรือเกินสมควรแก่เหตุแล้ว เจ้าพนักงานตำรวจผู้นั้นก็ย่อมจะมีความผิดตามกฎหมาย ทำให้เจ้าพนักงานตำรวจต้องระมัดระวังการใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตายต่อผู้อื่นแม้ว่าจะเป็นการปฏิบัติกรตามหน้าที่ก็ตาม เพราะหากว่าัยการสูงสุดพิจารณาแล้วเห็นว่ากรกระทำดังกล่าวนั้น ฟังไม่ได้ว่าเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ัยการสูงสุดก็จะสั่งฟ้องและสั่งเรื่องให้ัยการที่อยู่ในเขตอำนาจฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรม เจ้าพนักงานตำรวจที่ใช้ความรุนแรงขั้นถึงตายโดยอ้างว่าปฏิบัติกรตามหน้าที่นั้น ก็จะตกเป็นจำเลยและต้องหาทนายความต่อสู้คดีโดยลำพัง เพราะถือว่าไม่ใช่กรปฏิบัติงานในหน้าที่ราชการ เนื่องจากเป็นผู้กระทำผิดเสียเอง พนักงานัยการผู้ซึ่งเป็นทนายแผ่นดินจึงไม่อาจเข้าไปแก้ต่างคดีให้กับพนักงานตำรวจนั้นได้⁴

⁴ ไพฑูรย์ ชัมภรัตน์. (2546, 17 พฤษภาคม). “ทำไมฆ่าตัดคอนจึงเป็นกระแสด้านคดีวิสามัญฆาตกรรม.” มติชนรายวัน. หน้า 14.

ปัญหาในการการตรวจสอบโดยอัยการสูงสุดทำคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหาในคดีวิสามัญฆาตกรรมนั้น แม้จะเป็นหลักประกันจากฝ่ายผู้ตายและเจ้าพนักงานผู้ทำให้ตายว่า การพิจารณาก่อนตัดสินใจมีคำสั่งได้รับการพิจารณาจากผู้มีความรับผิดชอบสูงสุดขององค์กรอัยการ ซึ่งเป็นองค์กรสำคัญขององค์กรหนึ่งที่ทำหน้าที่ค้นหาความจริงในกระบวนการยุติธรรม แต่เมื่อพิจารณาในอีกด้านหนึ่งกลับมีจุดอ่อนสำคัญที่ส่งผลต่อความล่าช้าในการสั่งคดีที่เกี่ยวข้องกันกับสำนวนคดีวิสามัญฆาตกรรม ทั้งนี้ เพราะการสั่งคดีอื่นที่เกี่ยวข้องกันดังกล่าวจำเป็นต้องรอผลคำสั่งในคดีวิสามัญฆาตกรรมจากอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเสียก่อน ทั้งนี้เพื่อความมาตรฐานเดียวกันในการสั่งคดีของพนักงานอัยการ ซึ่งจะทำให้คู่กรณีที่เกี่ยวข้องได้รับความเป็นธรรมอย่างแท้จริง^๕ เช่น ในกรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจตราความสงบเรียบร้อยตามหน้าที่ได้พบคนร้าย และได้ยิงต่อสู้กันทำให้ทั้งสองฝ่ายตายฝ่ายละหนึ่งคน และแต่ละฝ่ายมีคนรอดชีวิตซึ่งคนที่รอดชีวิตนี้จะตกเป็นผู้ต้องหา ในกรณีเช่นนี้พนักงานสอบสวนจะต้องทำสำนวนสอบสวนเป็น 2 คดี คือคดีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจยิงคนร้าย โดยเจตนาเป็นสำนวนคดีวิสามัญฆาตกรรม เพราะสำนวนคดีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจตกเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาอันเนื่องมาจากการปฏิบัติกรตามหน้าที่ซึ่งเป็นสำนวนหลักซึ่งจะต้องผ่านกระบวนการชั้นสูตรพลิกศพ การไต่สวนของศาล และการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจในท้องที่ที่ความผิดนั้นเกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิด และส่งสำนวนให้อัยการสูงสุดพิจารณาเพื่อมีคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องตามป.วิ.อาญามาตรา 143 วรรคท้าย หากมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีคำสั่งนั้นย่อมเด็ดขาด แต่หากสั่งฟ้องก็จะส่งสำนวนกลับไปยังพนักงานอัยการท้องที่ที่ความผิดเกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าเกิด เพื่อฟ้องผู้ต้องหาต่อไป ส่วนสำนวนที่คนร้ายยิงเจ้าหน้าที่ตำรวจตายพนักงานสอบสวนจะสอบสวนเป็นสำนวนสามัญข้อหาฆ่าเจ้าพนักงานซึ่งกระทำการตามหน้าที่ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 289(2) เสร็จแล้วจะสรุปสำนวนพร้อมส่งความเห็นส่งไปยังพนักงานอัยการแห่งท้องที่ที่ความผิดเกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าเกิดตามปกติ^๖ พนักงานอัยการซึ่งรับสำนวนคดีที่เกี่ยวข้องเช่นนี้ ต้องรอผลการสั่งคดีของอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาราชการแทนก่อน จึงเกิดปัญหาความล่าช้าจนล่วงเลยเวลาในการควบคุมตัวผู้ต้องหาไม่ว่าผู้ต้องหาจะได้รับการประกันตัวหรือไม่ก็ตาม และอีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อความเป็นธรรมอันเกิดเนื่องมาจากการล่าช้าจะจกเงินของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งจะกระทบต่อพยานหลักฐานเช่นพยานเอกสาร พยานบุคคลและพยานวัตถุที่อาจเสื่อมสลายไปกับกาลเวลา และที่สำคัญอาจเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาหลบหนีไปจนยากที่จะได้ตัวมาเมื่อมีคำสั่งฟ้อง ทำให้การบังคับใช้กฎหมายขาดประสิทธิภาพและไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควรจะเป็น

^๕ ระเบียบกรมอัยการว่าด้วยกรดำเนินการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2528 ข้อ 64

^๖ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 141, 142

แนวทางการแก้ไขควรปรับเปลี่ยนตัวพนักงานอัยการผู้มีอำนาจในการออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องในสำนวนคดีวิสามัญฆาตกรรม และคดีที่ราษฎรถูกกล่าวหาว่าฆ่าเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องกันเสียใหม่ ให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น โดยยังคงให้อัยการสูงสุดเป็นผู้มีอำนาจออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหาในสำนวนคดีวิสามัญฆาตกรรมได้เช่นเดิมแต่เปลี่ยนจาก “หรือผู้รักษาราชการแทน” อัยการสูงสุดเป็น “พนักงานอัยการซึ่งอัยการสูงสุดได้มอบหมาย” เป็นผู้ออกคำสั่งฟ้องไม่ฟ้องทั้ง 2 กรณี เพื่อให้เกิดความรวดเร็ว รอบคอบ และเสมอภาค

สำนักงานอัยการสูงสุดควรจะพัฒนาพนักงานอัยการทุกคนให้มีองค์ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในวิชานิติเวชศาสตร์ เช่น มีการฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ศึกษาดูงานและกำหนดให้วิชานิติเวชศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของข้อสอบบรรจุเข้ารับราชการเป็นพนักงานอัยการ เพื่อเตรียมให้ผู้ที่จะเข้ามาปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานอัยการมีความรู้ทางนิติเวชศาสตร์เพียงพอที่จะพัฒนาไปสู่ระดับสูงต่อไปได้

5.1.2 การตรวจสอบโดยศาล

ตามแนวความคิดและแนวคำพิพากษาของศาลไทยนั้น ได้มีการยอมรับกันมาเป็นเวลาช้านานแล้วว่า เจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นเจ้าพนักงานของรัฐจะสามารถใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตาย โดยเฉพาะในการใช้อาวุธหรืออาวุธปืนกระทำให้ผู้กระทำความผิดถึงตายแม้ขณะจับกุมได้นั้น ก็เฉพาะแต่กรณีที่เป็นการป้องกันตนเองหรือผู้อื่นตามกฎหมายแห่งการป้องกันทั่วไป ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 เท่านั้น⁸ และการกระทำนั้นจะต้องเป็นการกระทำที่พอสมควรแก่เหตุ และต้องเหมาะสมกับพฤติการณ์แห่งการจับกุมนั้นด้วย⁹

การใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตายโดยเฉพาะในการใช้อาวุธหรืออาวุธปืนกระทำให้ผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องหาถึงแก่ความตาย โดยที่ไม่มีเหตุที่เจ้าพนักงานตำรวจปฏิบัติการณ์นั้นจะต้องกระทำเพื่อป้องกันตนเองหรือผู้อื่น หรือไม่มีอันตรายที่ใกล้จะถึงแต่อย่างใด ตามแนวคำพิพากษาของไทยถือว่า การกระทำของเจ้าพนักงานตำรวจปฏิบัติการณ์ดังกล่าวมานั้น เป็นความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา¹⁰ หรือถือว่าเป็นการป้องกันเกินกว่ากรณีแห่งความจำเป็นที่จะต้องป้องกัน¹¹

⁸ วินัย คำรงมงคลกุล. (2547, กันยายน). “พนักงานอัยการกับการชันสูตรพลิกศพ.” บทบัญญัติ, เล่มที่ 60, ตอน 3, หน้า 116.

⁹ สุวัณชัย ใจหาญ. (ม.ป.ป.). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2 มาตรา 77 ถึง มาตรา 156. หน้า 40.

¹⁰ คำพิพากษาฎีกาที่ 167/2470, 387/2512

¹¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 1337/2517

¹² คำพิพากษาฎีกาที่ 406/2523

จากแนวความคิดและแนวคำพิพากษาของศาลไทยดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ถือว่าเป็นมาตรการอย่างหนึ่งในการให้ความคุ้มครองต่อสิทธิแห่งการมีชีวิต สิทธิในร่างกาย เสรีภาพ และทรัพย์สินของประชาชนได้เป็นอย่างดี ที่จะไม่ถูกล่วงละเมิดโดยการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมาย จากเจ้าพนักงานของรัฐดังกล่าว

แต่อย่างไรก็ตาม มาตรการในการตรวจสอบเกี่ยวกับการใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตายหรือใช้อาวุธหรืออาวุธปืนกระทำให้ผู้กระทำความผิดถึงแก่ความตายในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวในชั้นพิจารณาของศาลในปัจจุบันนี้ ปรากฏว่าได้ผลน้อยมากเนื่องจากไม่ค่อยปรากฏคดีขึ้นสู่ศาลเท่าใดนัก ทั้งนี้ก็เพราะว่าคดีที่เจ้าพนักงานตำรวจได้กระทำให้ผู้กระทำความผิดถึงแก่ความตาย หรือที่เรียกว่า “คดีวิสามัญฆาตกรรม” นั้น มักจะปรากฏอยู่เพียงแต่ในชั้นพิจารณาของพนักงานอัยการและชั้นอัยการสูงสุดเท่านั้น และเกือบทุกคดีจะสิ้นสุดอยู่ที่การสั่งคดีของอัยการสูงสุดเท่านั้น¹²

5.2 การตรวจสอบโดยผู้เสียหายและองค์กรอื่น

การตรวจสอบโดยผู้เสียหายและองค์กรอื่น ๆ ถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก เพราะการใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตายของเจ้าพนักงานเป็นเรื่องของการละเมิดสิทธิในชีวิตของประชาชน ดังนั้น นอกจากที่องค์กรในกระบวนการยุติธรรมจะมีการตรวจสอบกันเองแล้ว ก็ควรให้ผู้เสียหายหรือองค์กรอื่นๆ ร่วมตรวจสอบด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์ยุติธรรม

5.2.1 การตรวจสอบโดยผู้เสียหาย

การตรวจสอบโดยผู้เสียหายถือเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นมาก เพราะในบางครั้งการตรวจสอบโดยกระบวนการยุติธรรมอาจจะล่าช้า ไม่ได้ผล หรือไม่ได้รับความเป็นธรรม จึงจำเป็นที่ผู้เสียหายจะต้องเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับผู้ตาย เพื่อเป็นการพิสูจน์ว่าเจ้าพนักงานที่เป็นผู้ใช้อำนาจรัฐกระทำการเกินเลยไม่เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย หรือผู้ตายไม่ได้กระทำความผิดแต่เจ้าพนักงานกระทำการนอกเหนือการปฏิบัติหน้าที่

แต่การที่ผู้เสียหายจะร้องเรียนเอาเรื่องกับเจ้าพนักงานของรัฐผู้ที่ใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตายเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยาก เนื่องจากสำนวนการชันสูตรพลิกศพอยู่ในมือของเจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานอัยการนั้น ถือเป็นเอกสารลับของทางราชการซึ่งผู้เสียหายไม่มีสิทธิที่จะขอดู นอกจากนั้นการรวบรวมพยานหลักฐานในเรื่องการชันสูตรพลิกศพ ไม่ว่าจะเป็นสภาพศพ บาดแผล สถานที่เกิดเหตุ พฤติการณ์ที่ตาย และสาเหตุของการตาย ต่างก็ตกอยู่ในมือเจ้าพนักงานของรัฐทั้งสิ้น ทำให้ผู้เสียหายซึ่งเป็นประชาชนคนธรรมดาที่ไม่มีความรู้ทางกฎหมาย แต่ต้องดำเนินคดีเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับผู้ตายต้องประสบกับความยากลำบากและเป็นเรื่องที่น่าเห็นใจมาก

¹² กุลพล พลวัน. เล่มเดิม. หน้า 5. และดู เจริญอรุณที่ 1 ที่ผ่านมา

สำหรับกรณีศึกษาที่ผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องคดีเองนี้¹³ ได้แก่ คดีที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2537 ที่ห้องอาหารโอเชียนมิวสิก โรงแรมแก่นจันทร์ ริมชายหาดชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี เจ้าหน้าที่ตำรวจภูธรอำเภอชะอำทั้ง 17 คน ตกเป็นผู้ต้องหาฐานร่วมกันฆ่านาย ไพโรจน์ รัตนสิทธิ์ นายสุชาติ ไวยคำ นายโลม โพธิ์ทอง สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนอำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี และนายวรวุฒิ อนันตกุล เจ้าพนักงานปกครอง ฝ่ายปฏิบัติงานพิเศษ สำนักงานอำนวยการอาสารักษาดินแดน กรมการปกครอง คดีดังกล่าวเป็นคดีที่ประชาชนให้ความสนใจและเป็นข่าวใหญ่ในขณะนั้น ซึ่งมีรายละเอียดพอสังเขป ดังนี้

เมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2537 เกิดเหตุทะเลาะวิวาทจน นายวรวุฒิ อนันตกุล ถูกยิงเสียชีวิตพร้อมลูกน้องและคู่กรณีรวม 5 ศพ เมื่อภายหลังเกิดเหตุการณ์ฆ่ากันตาย นายแพทย์ผู้อำนวยการโรงพยาบาลชะอำ ร่วมกับพนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจชั้นสุตรพลิกศพผู้ตายทั้งห้า และส่งศพทั้งหมดได้มีการส่งศพผู้ตายทั้งห้าไปยังสถาบันนิติเวชวิทยา สำนักงานแพทย์ใหญ่กรมตำรวจตรวจพิสูจน์ศพอีกครั้งหนึ่ง จะเห็นได้ว่าคดีนี้ได้มีการชันสูตรพลิกศพผู้ตายในสถานที่เกิดเหตุ และได้มีการตรวจพิสูจน์โดยแพทย์นิติเวช ซึ่งถือว่ากระบวนการตรวจสอบขั้นนี้ถูกต้อง

คดีนี้พนักงานอัยการจังหวัดเพชรบุรี ยื่นคำร้องขอไต่สวนการตายต่อศาลจังหวัดเพชรบุรี ภริยานายวรวุฒิ ผู้ตายยื่นคำร้องคัดค้านขอให้โอนให้โอนคดีไปไต่สวนที่ศาลอาญา ศาลอาญาไต่สวนคดีดังกล่าว ขั้นตอนนี้เป็นกระบวนการไต่สวนการตายโดยศาลซึ่งเป็นขั้นตอนที่ต่อจากการชันสูตรพลิกศพ

ผู้บังคับบัญชาทั้งสองฝ่ายออกคำสั่งแต่งตั้งพนักงานสอบสวนร่วม ซึ่งประกอบด้วยพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองและพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจ และแต่งตั้งพนักงานสืบสวนดำเนินการสืบสวนหาพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงในคดีเพิ่มเติม แต่เมื่อสอบสวนเสร็จแล้วพนักงานสอบสวนชุดดังกล่าวมีความเห็นแตกต่างกัน โดยพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองเห็นว่าควรสั่งฟ้องเจ้าพนักงานตำรวจที่อยู่ในที่เกิดเหตุและตกเป็นผู้ต้องหา 9 คน คือ จำเลยที่ 1 ถึงที่ 5 ที่ 7 และที่ 12 ถึงที่ 14 และควรออกหมายจับเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งอยู่ในที่เกิดเหตุเพิ่มอีก 8 คน แต่พนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจเห็นว่า ควรสั่งฟ้องเฉพาะจำเลยที่ 1 เพียงคนเดียว ในที่สุดนายคงศักดิ์ ล้อมโนมนต์ ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี หัวหน้าพนักงานสอบสวนได้ชี้ขาดให้สั่งฟ้องจำเลยที่ 1 ถึงที่ 5 และที่ 12 ถึงที่ 14 ขั้นตอนนี้จะเห็นได้ว่าพนักงานสอบสวนร่วมกับพนักงานฝ่ายปกครองซึ่งได้มีการถ่วงดุลในการสอบสวนซึ่งเป็นเรื่องที่ดี แต่ในคดีวิสามัญฆาตกรรมอื่นๆที่พนักงานสอบสวนทำงานฝ่ายเดียวย่อมจะต้องเกิดปัญหาความโปร่งใส เพราะไม่มีการตรวจสอบถ่วงดุลจากองค์กรอื่นๆที่จะมาร่วมสอบสวนด้วย

¹³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5245/2548

วันที่ 1 กรกฎาคม 2537 ศาลส่งปล่อยผู้ต้องหาทั้ง 9 คนตามคำร้องขอของพนักงานอัยการจังหวัดเพชรบุรี โดยพนักงานอัยการอ้างว่าคดีนี้เป็นคดีวิสามัญฆาตกรรม ต้องดำเนินการตามป.วิ.อาญามาตรา 150 ซึ่งต้องทำคำร้องขอไต่สวนการตายเสียก่อน เพื่อให้ศาลสั่งว่าผู้ตายเป็นใคร ตายที่ไหน ตายอย่างไรและเหตุพฤติการณ์ที่ตายเป็นลักษณะใด ขณะนี้จึงไม่สามารถควบคุมตัวผู้ต้องหาได้¹⁴

จะเห็นได้ว่าความจริงคดีนี้เป็นคดีร้ายแรงที่มีอัตราโทษจำคุกเกิน 10 ปีเพราะเป็นข้อหาฆ่าผู้อื่น แล้วผู้ต้องหาทั้ง 9 เป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ทำงานอยู่ในห้องที่นั้น ย่อมมีอิทธิพลและอำนาจมากที่จะทำให้พยานเกรงกลัวและให้การไม่ตรงกับความจริงได้ ตลอดจนอาจจะเข้าไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานสำคัญในคดีที่อาจจะทำให้รูปคดีเสียหายได้ ซึ่งไม่ควรให้ปล่อยชั่วคราวหรือให้ประกันตัวออกมา การที่พนักงานอัยการอ้างว่าไม่สามารถควบคุมตัวผู้ต้องหาได้เพราะเป็นคดีวิสามัญฆาตกรรม การอ้างดังกล่าวไม่ถูกต้องเพราะยังเป็นคดีวิสามัญฆาตกรรมที่ผู้กระทำความผิดเป็นเจ้าพนักงานหากยังมีตำแหน่งหรือยังทำงานอยู่ย่อมให้ดูแก่โทษแก่พยานและผู้เสียหายได้

วันที่ 15 พฤศจิกายน 2537¹⁵ นางอุษณีย์ อนันตกุล ภรรยา นายวรวิทย์ อนันตกุล พร้อมด้วยบรรดาญาติของอ.ทีเสี่ยชีวิต มอบอำนาจให้ทนายความฟ้องตำรวจสภ.ชะอำ จำนวน 17 คนเป็นจำเลยในข้อหาร่วมกันฆ่าโดยไตร่ตรองไว้ก่อน และขอหาเจ้าพนักงานละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อช่วยเหลือผู้กระทำความผิดไม่ต้องรับโทษ เพราะหลักจากที่พนักงานสอบสวนสรุปสำนวนส่งให้อัยการจังหวัด ปรากฏว่าคดีผ่านมาแล้ว 7 เดือนยังไม่มีความคืบหน้าแต่อย่างใด จะเห็นได้ว่ากระบวนการยุติธรรมของรัฐล่าช้า ไม่สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เสียหายได้ และเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ได้ใส่ใจกับคดีเท่าที่ควรจนผู้เสียหายต้องฟ้องคดีเอง

ศาลจังหวัดเพชรบุรีรับฟ้องเรื่องดังกล่าว นอกจากนี้ทนายฝ่ายโจทก์ยื่นคำร้องขอโอนคดีไปที่ศาลอาญา โดยอ้างว่าจำเลยทั้ง 17 คนในคดีเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจทั้งหมด และขณะนี้มีอิทธิพลในพื้นที่เกิดเหตุ ซึ่งคดีนี้เป็นคดีอุกฉกรรจ์ผู้ที่ถูกฆ่าเป็นเจ้าพนักงานปกครอง และสมาชิกอาสารักษาดินแดน ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมาย การกระทำของจำเลยทั้ง 17 คน มีประชาชนเห็นเหตุการณ์นับร้อยคน

เมื่อนายประมาธ ชันซื่อ ประธานศาลฎีกาจึงอนุญาตให้โอนคดีนี้ไปพิจารณาที่ศาลอาญาตามคำขอของโจทก์ โดยศาลนัดไต่สวนคำฟ้องในวันที่ 8 มีนาคม 2538 เวลา 13.30¹⁶ คดีนี้ อัยการไม่ได้ยื่นฟ้อง ศาลต้องชั่งน้ำหนักพยานด้วยความระมัดระวัง”

¹⁴ สยามรัฐ. ฉบับวันที่ 17 กรกฎาคม 2537.

¹⁵ ข่าวสด. ฉบับวันที่ 16 พฤศจิกายน 2537.

¹⁶ แนวหน้า. ฉบับวันที่ 5 มกราคม 2538.

พ.ต.ท.มนัส ผลศรัทธา จำเลยที่ 2 ในคดีนี้ หลังเกิดเหตุแล้วยังทำงานต่อ ไม่ถูกคำสั่งให้ออกจากราชการ แต่ถูกย้ายไปเป็น สว.กองกำกับการ จ.บุรีรัมย์ และถูกย้ายไปภาคใต้ และย้ายมาเป็น สว.ผ. 2 กก.สส.บก.น.ชน เมื่อปีพ.ศ. 2540 ตำแหน่งล่าสุดก่อนถูกคำพิพากษาเป็น สว.ธุรการ สภอ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี จนกระทั่งศาลมีคำพิพากษาลงโทษ จำเลยทั้งหมดจึงถูกคุมตัวส่งเรือนจำบางขวาง¹⁷

เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2543 นายสุชาติ ไตรประสิทธิ์ อัยการสูงสุด ได้มีคำสั่งให้ฝ่ายประชาสัมพันธ์อัยการสูงสุดออกแถลงการณ์ในนามของนายสุชาติ¹⁸ โดยมีใจความสรุปว่า ในส่วนการดำเนินการของอัยการปรากฏว่า พนักงานสอบสวนได้ส่งเฉพาะสำนวนขอให้ศาลทำการไต่สวนชั้นอุทธรณ์พิพากษายังอัยการจังหวัดเพชรบุรี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 ที่ศาลจังหวัดเพชรบุรี แต่ฝ่ายญาติได้ขอโอนสำนวนมายังศาลอาญา ต่อมาหลังจากศาลมีคำสั่งในสำนวนไต่สวนชั้นอุทธรณ์พิพากษเมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2542 และส่งสำนวนคืนให้อัยการแล้ว พนักงานอัยการจึงได้ส่งสำนวนดังกล่าวไปยังพนักงานสอบสวน เพื่อนำไปประกอบสำนวนการสอบสวน ก่อนส่งกลับมาให้พนักงานอัยการสูงสุดพิจารณาว่าสั่งฟ้องหรือไม่ ตามขั้นตอนกฎหมาย แต่จนบัดนี้สำนักงานอัยการสูงสุดยังไม่ได้รับสำนวนคดีอาญานี้จากพนักงานสอบสวนเลย ดังนั้น คดีนี้จึงยังไม่มีคำสั่งคดีจากอัยการสูงสุด

จะเห็นได้ว่าคดีนี้กระบวนการของรัฐสิ้นสุดลงที่การไต่สวนการสำนวนการชั้นอุทธรณ์พิพากษของศาล และคดีไม่ได้ไปสู่การพิจารณาสั่งฟ้องไม่ฟ้องของอัยการสูงสุดที่จะสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหา เห็นได้ว่าคดียังไม่สิ้นสุดกระบวนการแต่เงียบหายไปเฉยๆ และกระบวนการขั้นตอนต่างๆ เป็นไปอย่างล่าช้า จนกระทั่งผู้เสียหายต้องออกมาฟ้องคดีเสียเอง และพนักงานอัยการยังได้ให้ผู้ต้องหาทั้ง 9 คนที่เป็นอดีตเจ้าหน้าที่ตำรวจประกันตัวออกมาเสียอีก ทั้งๆที่ไม่ควรจะให้ประกันตัว และมีเจ้าหน้าที่ตำรวจบางนายยังทำงานต่อได้อีกทั้งๆที่ยังตกเป็นจำเลยในคดีอุกฉกรรจ์ เห็นได้ว่าเป็นเรื่องที่ไม่น่าเกิดเพราะการที่ยังทำงานในตำแหน่งหน้าที่การงานตำรวจต่อไปนั้น โอกาสให้คุณให้โทษแก่พยาน และโจทก์ย่อมเป็นเรื่องที่เป็นไปได้มาก ซึ่งทางที่ถูกต้องให้พักหรือออกจากราชการก่อนเพื่อมิให้มีอิทธิพลกับพยาน

จากตัวอย่างคดีดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การใช้ความรุนแรงขึ้นถึงตายของเจ้าพนักงานโดยไม่ได้เป็นการปฏิบัติตามหน้าที่นั้น เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้เสมอๆ และกระบวนการให้ความเป็นธรรมของรัฐก็ไม่ได้ทำหน้าที่ในการตรวจสอบได้อย่างเพียงพอ เพราะคดีนี้ผู้เสียหายต้องฟ้องคดีเองเนื่องจากกระบวนการที่ล่าช้า และแม้ว่าเสร็จสิ้นกระบวนการแล้วก็ไม่แน่ว่าจะเอาผิดกับ

¹⁷ เติมนิวส์. ฉบับวันที่ 11 พฤษภาคม 2543.

¹⁸ ไทยรัฐ. ฉบับวันที่ 12 พฤษภาคม 2543.

เจ้าพนักงานตำรวจผู้ก่อคดีได้ เพราะการรวบรวมพยานหลักฐานอยู่ในมือของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ไม่
 ว่าจะเป็นการชันสูตรพลิกศพ ส่วนการสอบสวนคดี อีกทั้งจะหวังฟังการไต่สวนของศาลก็ไม่ได้
 เพราะในการไต่สวนของศาล ศาลจะมีคำสั่งเพียงว่าผู้ตายเป็นใคร ตายที่ไหน และเหตุแห่งการตาย
 ถ้าตายโดยคนทำร้ายก็กล่าวหาว่าใครทำร้าย แต่ศาลจะไม่สั่งว่าการกระทำนั้น เป็นความผิดหรือไม่
 เพราะเป็นส่วนการไต่สวนการตาย ไม่ใช่การพิจารณาความผิด และเมื่อส่วนการสอบสวน
 เมื่อขึ้นไปถึงมือของอัยการสูงสุดก็ไม่แน่ว่าจะมีการสั่งฟ้อง เพราะส่วนใหญ่ผู้มักสั่งไม่ฟ้อง
 มากกว่า¹⁹ (แต่เรื่องนี้ไปไม่ถึงมืออัยการสูงสุด) เนื่องจากการทำสำนวนของเจ้าพนักงานสอบสวน
 ผู้รับผิดชอบ พยานหลักฐานต่าง ๆ จึงข้อมดำเนินการมาอย่างสมบูรณ์ครบถ้วนแล้ว การให้อำนาจ
 แก่อัยการสูงสุดเพื่อพิจารณาสั่งฟ้องและสั่งไม่ฟ้องคดีนั้น จึงแทบจะไม่เกิดประโยชน์ในการ
 ตรวจสอบเพื่อจำกัดอำนาจกระทำการของเจ้าพนักงานตำรวจในการปฏิบัติภารกิจกล่าวแต่อย่างใด
 ดังนั้น มาตรการในควบคุมหรือตรวจสอบเจ้าพนักงานตำรวจจึงเป็นเพียงรูปแบบแห่งพิธีการ
 เท่านั้น

5.2.2 การตรวจสอบโดยแพทย์

แพทย์ คือผู้ที่มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพและผ่าศพ ตามที่ประมวลกฎหมายวิธี
 พิเคราะห์ความได้กำหนดไว้ การที่แพทย์ออกไปร่วมชันสูตรพลิกศพกับพนักงานสอบสวนนั้นทำ
 ให้บทบาทชี้หน้าในการชันสูตรของพนักงานสอบสวนน้อยลง เพราะความเห็นของแพทย์ผู้ร่วม
 ชันสูตรสามารถที่จะถ่วงดุลกับพนักงานสอบสวน การชันสูตรพลิกศพโดยแพทย์จึงถือเป็นเรื่อง
 สำคัญมากเพราะนอกจากจะเป็นพยานแวดล้อมชั้นสำคัญที่เป็นทั้งพยานบุคคล พยานวัตถุ พยาน
 เอกสารแล้ว ยังเป็นการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจในการกระทำการของเจ้าหน้าที่ตำรวจด้วย

แพทย์ผู้ชันสูตรพลิกศพ จะต้องทำหน้าที่เป็นพยานในชั้นพนักงานสอบสวน พนักงาน
 อัยการ และศาล การให้แพทย์เป็นพยานในศาลไม่ว่าจะเป็นพยานประเภทใด ล้วนมีวัตถุประสงค์
 เพื่อให้แพทย์เป็นผู้ช่วยของศาลในการแสวงหาความจริงในประเด็นที่พิพาทในคดีนั้น เพื่อช่วยกัน
 ผจญความยุติธรรมให้แก่ทุกฝ่าย

มีตัวอย่างคดีวิสามัญคดีเรื่องหนึ่ง ที่สามารถตรวจสอบหาความจริงได้ว่าไม่ได้เป็นการ
 วิสามัญฆาตกรรม แต่เป็นการฆาตกรรม และมีการจงใจจัดฉากให้ดูเป็นการวิสามัญฆาตกรรม”²⁰
 คดีดังกล่าว คือคดีของนายสุพจน์ พูลสวัสดิ์ ซึ่งเป็นราษฎรจังหวัดอ่างทอง โดยได้ถูกตำรวจอ้างว่า
 ได้ทำวิสามัญฆาตกรรมที่สวนอาหารแห่งหนึ่งในจังหวัดนนทบุรี เวลาประมาณ 5 หุ่่ม และศพได้

¹⁹ กุลพล พลวัน. เล่มเดิม. หน้า 5. และดู เชิงอรรถที่ 1 ที่ผ่านมา

²⁰ พรทิพย์ โรจนสุนันท์. (2544, ธันวาคม). “ไขปริศนาศพวิสามัญฆาตกรรม.” วารสารสภา
 ทนายความ, 10, 5. หน้า 28

ส่งชันสูตรที่สถาบันนิติเวช แต่บรรดาญาติๆ ได้พากันแห่ศพมาประท้วงที่รัฐสภา และในที่สุดสภานายความก็ได้รับเรื่องไปดำเนินการต่อโดยได้ส่งศพมาชันสูตรที่รามาริบัติ การชันสูตรครั้งที่สองพบประเด็นสำคัญที่ทำให้ปริศนาลึกลับคลายลงก็คือ พบหัวกระดูกลูกโคค้ำงอยู่ในศพหนึ่งมัด และผู้ตายถูกยิงทะลุลำตัวสามนัด แต่ในที่เกิดเหตุไม่พบกระสุนตกอยู่เลย การไม่พบกระสุนในที่เกิดเหตุย่อมเป็นการยืนยันได้ว่าผู้ตายไม่ได้ถูกยิงในที่เกิดเหตุ เลือดของผู้ตายที่สวมใส่อยู่ก็ถูกสถาบันนิติเวชตัดเอาออกกระสุนออกและเก็บเอาไว้ โดยอ้างว่าจะเก็บไว้เพื่อเป็นหลักฐานไม่ยอมคืนให้ญาติผู้ตาย ซึ่งญาติผู้ตายต้องการจะนำเลือดไปตรวจสอบรอยดินว่าเป็นดินจังหวัดอ่างทองหรือจังหวัดนนทบุรีแน่ และอีกอย่างก็คือที่ตัวเลือดอาจมีคราบเลือดหรือเขม่าดินปืนซึ่งเป็นหลักฐานสำคัญอยู่ ประเด็นสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือเมื่อแพทย์ที่รามาริบัติตรวจกระเพาะอาหารคนตาย พบว่ามีเศษอาหารเป็นเส้นหมี่ลูกชิ้นที่เพิ่งเริ่มย่อย แสดงว่าผู้ตายเพิ่งจะตายหลังจากกินอาหารมื้อนี้ได้ไม่นาน มีพยานยืนยันว่าเขากินเส้นหมี่ลูกชิ้นกับเพื่อนบ้านตอนประมาณไม่เกินห้าโมงเย็น แต่ในสำนวนของพนักงานสอบสวนระบุว่า เขาถูกวิสามันญ์คอนห้าทุ่มจึงเป็นไปไม่ได้ และต่อมาภายหลังตำรวจจากส่วนกลางที่ถูกส่งมาตรวจสอบทนายความและญาติผู้ตายได้ต้นหญ้าที่มีคราบเลือดผู้ตายจากจังหวัดอ่างทอง ซึ่งเมื่อนำมาตรวจดีเอ็นเอแล้วตรงกับเลือดของผู้ตายทุกประการ จึงเป็นการช่วยยืนยันว่าผู้ตายน่าจะถูกยิงตายที่จังหวัดอ่างทอง คดีนี้ดำเนินการในศาลเป็นเวลาสองปีเศษโดยสภานายความเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ และมีคุณหมอมพรทิพย์เป็นพยานของผู้ตายชี้แจงผลการชันสูตรครั้งที่สอง แต่คดีนี้ปรากฏว่าทางตำรวจมีการจ่ายเงินชดเชยเพื่อยุติการได้สวนเป็นจำนวนสูงถึง 3 ล้านบาท ซึ่งกรณีนี้จะเห็นได้ว่าการชันสูตรศพคดีวิสามันญ์ที่กระทำโดยแพทย์ที่เป็นกลางจะช่วยเรียกเรื่องความเป็นธรรมให้กับผู้ตายได้

การชันสูตรพลิกศพของแพทย์นอกจากจะช่วยเรียกเรื่องความเป็นธรรมให้กับผู้ตายได้แล้ว ยังมีประโยชน์ดังต่อไปนี้²¹

1. เป็นการช่วยเหลือกระบวนการยุติธรรมในการตรวจสอบค้นหาความจริง และทำให้พนักงานสอบสวนได้หลักฐานและข้อเท็จจริงจากการตรวจศพและผ่าศพ โดยเฉพาะคดีฆาตกรรม ทำให้ทราบว่าผู้ตายเป็นใคร ตายมานานเท่าใด สาเหตุของการตายและยังอาจบอกพฤติการณ์ที่ตายได้ เช่น ฆ่าตัวตาย หรือเป็นการฆาตกรรม
2. เป็นการป้องกันคนบริสุทธิ์ให้พ้นจากการถูกกล่าวหา เช่น ในบางครั้งผู้ตายอาจตายเองจากหัวใจวาย หรือตายจากโรคประจำตัว การชันสูตรศพก็จะสามารถทำให้ทราบถึงสาเหตุการตายนั่นญาติจะได้ไม่สงสัยว่าใครเป็นผู้กระทำหรือไม่

²¹ วิโรจน์ ไวยวุฒิ. (2542). บทบาทและหน้าที่ของแพทย์ในการชันสูตรศพตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 21) พ.ศ.2542 (รายงานวิจัย). หน้า 32.

3. เป็นการป้องกันหรือเปิดเผยอันตรายต่อสาธารณชน เช่น โรคติดต่อต่าง ๆ²²
4. เป็นการช่วยเหลือและให้ความยุติธรรมในคดีแพ่งต่าง ๆ เช่น ในกรณีการประกันชีวิตเคยพบว่ามีกรณีการฆ่าเพื่อเอาเงินประกันแล้วอำพรางคดีเป็นอุบัติเหตุ หรือในกรณีที่ลูกจ้างตายเพราะโรคที่เกิดจากการทำงาน การชันสูตรพลิกศพของแพทย์ก็เป็นหลักฐานสำคัญที่ให้ความยุติธรรมแก่ลูกจ้างด้วย

ปัญหาที่ทำให้การชันสูตรพลิกศพโดยแพทย์ไม่ได้ผลเท่าที่ควร

1. ปัญหาของระบบการชันสูตรพลิกศพของไทย

เนื่องจากระบบการชันสูตรพลิกศพของไทยที่กำหนดขึ้นตามมาตรา 150 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น เป็นระบบที่ให้ความสำคัญต่อพนักงานสอบสวนเป็นอันดับแรก รองลงมาคือแพทย์ โดยการชันสูตรพลิกศพในคดีมักเกิดขึ้นนอกโรงพยาบาล และกฎหมายยังกำหนดให้ผู้พบศพแจ้งความต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจก่อน จากนั้นพนักงานสอบสวนจึงจะแจ้งให้ผู้มีหน้าที่ไปทำการชันสูตรพลิกศพทราบ ดังนั้น ในทางปฏิบัติ การดูศพ หรือการชันสูตรพลิกศพของแพทย์ จึงเป็นการปฏิบัติหลังจากที่พนักงานสอบสวนและเจ้าหน้าที่ขององค์กรการกุศลต่าง ๆ ของเอกชน ได้ทำการพลิกศพ และรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ไปแล้ว จึงอาจทำให้พยานหลักฐานต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงไปแล้ว การปฏิบัติงานของแพทย์จึงเน้นไปในด้านการหาสาเหตุการตาย มากกว่าที่จะเป็นการหาพฤติการณ์การตาย²³

2. ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในบริเวณที่พบศพ

อุปสรรคสำคัญประการหนึ่งของการชันสูตรพลิกศพ ได้แก่ การเคลื่อนย้ายศพ หรือพยานหลักฐานต่าง ๆ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในบริเวณที่พบศพ ซึ่งมีผลทำให้การวิเคราะห์หาสาเหตุและพฤติการณ์การตายคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง และอาจส่งผลให้ผลทางคดีถูกเปลี่ยนแปลงไป

3. ปัญหาด้านการจัดองค์กร

เนื่องจากสถาบันนิติเวชวิทยาซึ่งเป็นองค์กรที่มีหน้าที่รับผิดชอบระบบงานชันสูตรพลิกศพโดยตรงนั้น เป็นหน่วยงานระดับกองบังคับการที่อยู่ในสังกัดสำนักงานแพทย์ใหญ่ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยหัวหน้าหน่วยมีชั้นยศพลตำรวจตรี ซึ่งการพิจารณาแต่งตั้งผู้บริหารในองค์กรดังกล่าวนี้ส่วนใหญ่ยังไม่ได้นับถึงสายงาน หรือความรู้ ความชำนาญงานของผู้ได้รับการแต่งตั้ง แต่มักใช้เป็นตำแหน่งสำหรับหมุนเวียนบุคลากรมาครองตำแหน่งเพื่อความก้าวหน้าของบุคคล และมักแต่งตั้งจากผู้ที่อยู่ในสายงานทั้งหมดของสำนักงานแพทย์ใหญ่ ทำให้โอกาสที่แพทย์นิติเวชจะได้

²² ดู พระราชบัญญัติโรคติดต่อ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2482.

²³ วิริตี พาณิชย์พงษ์. (2542). แนวโน้มการชันสูตรพลิกศพในคดีฆาตกรรม (รายงานวิจัย), หน้า 34.

ครองตำแหน่งดังกล่าวมีน้อยมาก แม้จะมีโอกาสเปลี่ยนงานไปรับยศที่สูงกว่าในสำนักงานตำรวจแห่งชาติก็ตาม ส่งผลทำให้งานนิติเวชของตำรวจไม่พัฒนาเท่าที่ควร ผลงานยังไม่ได้มาตรฐานทางวิชาการ และไม่สามารถสร้างผู้เชี่ยวชาญในสาขานี้ได้ เนื่องจากขาดแรงจูงใจให้เห็นความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ราชการ²⁴

นอกจากนี้การจัดให้หน่วยงานนิติเวชอยู่ในสายการบังคับบัญชาเดียวกันกับพนักงานสอบสวนและงานพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ จึงเป็นธรรมดาที่ไม่สามารถจะสร้างความศรัทธาหรือความมั่นใจในความเป็นกลางหรือความยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีวิสามัญฆาตกรรม เนื่องจากในกรณีดังกล่าวนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นทั้งผู้สอบสวนและผู้หาหลักฐานมาสนับสนุนการสอบสวน²⁵

4. ปัญหาพยานทางแพทย์ในคดีฆาตกรรม

เป็นปัญหาเกี่ยวกับแพทย์ผู้ร่วมชันสูตรพลิกศพ ได้แก่ ปัญหาความไม่เป็นอิสระในการวินิจฉัยและการตัดสินใจ ปัญหาการขาดแรงจูงใจให้ปฏิบัติหน้าที่ของแพทย์นิติเวช ปัญหาการขาดแคลนแพทย์สาขานิติเวชศาสตร์ ปัญหาความด้อยประสิทธิภาพในการบริหารและการจัดการงานธุรการและการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนปัญหาเรื่องความไม่ปลอดภัยในชีวิตทั้งของแพทย์ผู้ชันสูตรพลิกศพเอง และครอบครัว อันเนื่องมาจากการที่ต้องไปเป็นพยานในศาลของแพทย์ผู้ชันสูตรพลิกศพนั้น

5.2.3 การตรวจสอบโดยองค์กรอิสระ

เป็นการควบคุมและตรวจสอบการกระทำวิสามัญฆาตกรรมหรือการใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตายในการปฏิบัติการตามหน้าที่โดยองค์กรอื่น ๆ เช่น สื่อมวลชน องค์กรสิทธิมนุษยชน และมูลนิธิต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งการควบคุมและตรวจสอบการกระทำดังกล่าวสามารถทำได้โดยการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการปฏิบัติการตามหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ การวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการปฏิบัติการตามหน้าที่นั้น ๆ ของเจ้าพนักงานตำรวจ นอกจากนั้นอาจจะกระทำการโดยการแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน ให้ดำเนินคดีอาญากับเจ้าพนักงานตำรวจผู้ปฏิบัติการนั้น ๆ ในความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา หากเห็นว่าการกระทำของเจ้าพนักงานตำรวจอันเนื่องมาจากการปฏิบัติการตามหน้าที่ดังกล่าว เป็นการกระทำที่มิชอบ และมีใช่เป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย

การตรวจสอบการใช้ความรุนแรงขั้นถึงตายโดยอ้างว่าเป็นการปฏิบัติการตามหน้าที่ของเจ้าพนักงานหรือการกระทำวิสามัญฆาตกรรมโดยองค์กรอื่น ๆ นี้ บางครั้งเป็นมาตรการที่ใช้ในการ

²⁴ แหล่งเดิม. หน้า 35.

²⁵ แหล่งเดิม. หน้า 36.

ตรวจสอบการกระทำโดยมิชอบของเจ้าพนักงานได้ เพราะการรายงานข่าวของสื่อมวลชนหรือการเปิดเผยข้อเท็จจริงจากผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์แก่อี้อ หรือการร่วมมือค้นหาพยานหลักฐานเพื่อต้องการหาความจริงของสภาพนายความเช่นในคดีโจ ค่านช้าง ก็ทำให้ความจริงได้ถูกเปิดเผยต่อสาธารณะชนในระดับหนึ่งซึ่งน่าจะเสียค่างานหากญาติผู้เสียหายในคดีไม่ถอนฟ้องเพราะได้รับค่าเสียหายจำนวนหนึ่งแล้วการสืบค้นความจริงในคดีนี้คงจะได้ความกระจ่างไม่เป็นความลับที่นับวันเลือนหายไปกับกาลเวลา

มีคดีบางเรื่องที่มีการรายงานข่าวของสื่อมวลชนที่ได้รายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ และนำไปสู่การพิจารณาของศาลและได้มีการพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิด เช่น คดีที่เจ้าพนักงานตำรวจยิงนายอร่าม กิงการนุวัฒน์ และเด็กหญิงทราย กิงการนุวัฒน์²⁶ ที่เป็นตัวประกันที่คนร้ายจับตัวไว้ตายพร้อมกับคนร้าย ซึ่งสื่อมวลชนได้รายงานข่าวติดต่อกันเป็นข่าวใหญ่ว่า เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2520 เจ้าหน้าที่ได้ใช้อาวุธปืนยิงเข้าไปในรถยนต์ที่คนร้ายได้ใช้อาวุธปืนจับตัวประกันไว้ โดยในการยิงดังกล่าวเจ้าพนักงานตำรวจจำนวนหลายคนได้ร่วมกันใช้อาวุธปืนยิงเข้าไปในรถดังกล่าว เป็นเหตุให้คนร้ายและตัวประกันถึงแก่ความตาย อัยการศาลทหารกรุงเทพ (ศาลอาญา) ได้ฟ้องเป็นคดีหมายเลขแดงที่ 6020/2522 และโจทก์ได้ฟ้องเป็นคดีแพ่งศาลได้มีคำพิพากษาฎีกาที่ 1991/2527

คดีที่เกิดเมื่อเรื่องนี้ได้แก่คดีที่นายสุนทร วงศ์ดาว อายุ 33 ปี นักยิงปืนสมัครเล่นถูกยิงเสียชีวิตในห้องเช่า อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี หลังก่อเหตุยิงพ่อตาและภรรยาบาดเจ็บ ในห้องที่สน. บางขุนเทียน เหตุเกิดเมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2548 โดยที่สน.บางขุนเทียนสรุปว่านายสุนทรฆ่าตัวตายหนีความผิด แต่สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ให้ความเห็นชัดเจนว่านายสุนทรไม่ได้ฆ่าตัวตาย และสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีคำสั่งไปยังตำรวจจังหวัดนนทบุรีห้ามส่งศพไปที่สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ โดยให้เหตุผลว่าแพทย์ที่สถาบันนิติวิทยาศาสตร์มักให้ความเห็นไม่ตรงกับพนักงานสอบสวนทำให้ทำคดียาก และได้มีการส่งรายงานคดีดังกล่าวไปขอความเห็นจากสถาบันต่างประเทศที่นานาชาติให้การยอมรับว่าน่าเชื่อถือ เบื้องต้นสถาบันดังกล่าวให้ความเห็นออกมาอย่างชัดเจนว่ากระสุนที่หัวนายสุนทรถูกยิงหลังจากที่นายสุนทรตายแล้ว และเมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2549 เจ้าหน้าที่ตำรวจบังคับการตำรวจนครบาล 9 นำหมายเรียกผู้ต้องหาออกโดย พ.ต.อ. ประพนธ์ แกลโกศล รอง ผบก.น.9 ลงวันที่ 21 มีนาคม 2549 เรียกนายมานิตย์ สุราพร รองปลัดกระทรวงยุติธรรม พ.ญ. คุณหญิง พรทิพย์ โรจนสุนันท์ รักษาการ ผอ. สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ไปพบพนักงานสอบสวน

²⁶ มนตรี จิตรวิวัฒน์. เล่มเดิม. หน้า 125.

สน.บางขุนเทียน ในคดีหมิ่นประมาท ในกรณีออกความเห็นในคดีนี้ว่านายสุนทรไม่ได้ฆ่าตัวตาย พ.ต.อ.ธีรศักดิ์ สุริวงศ์ ผกก.สภอ.บางขุนเทียนจึงแจ้งความดำเนินคดีฐานหมิ่นประมาท²⁷

เรื่องทีกล่าวมานี้เป็นเพียงเรื่องที่ยกตัวอย่างที่เป็นหนึ่งในหลายเรื่อง แม้ว่าการรายงานข่าวของสื่อมวลชนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่จะถูกตีแผ่ความจริง แต่เพราะการไม่ได้รับการสนองตอบจากผู้บังคับบัญชาระดับสูงของกรมตำรวจ จึงทำให้การเผยแพร่ความจริงไม่สามารถที่จะมีผลต่อการกระทำที่มิชอบของเจ้าหน้าที่ที่กระทำความผิดได้ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเสียดายที่ถึงแม้ว่าสังคมจะตรวจสอบอย่างไรหากผู้กระทำความผิดไม่ได้รับการลงโทษการตรวจสอบก็มิได้มีประโยชน์อย่างที่ควรจะเป็น

การควบคุมและตรวจสอบเกี่ยวกับการกระทำวิสามัญฆาตกรรม โดยองค์กรต่าง ๆ เช่น สื่อมวลชน องค์กรสิทธิมนุษยชน หรือมูลนิธิที่ให้ความปกป้องรักษาชีวิตมนุษย์ต่าง ๆ นี้ ถือเป็นมาตรการอีกอย่างหนึ่งในการที่จะควบคุมตรวจสอบเกี่ยวกับการกระทำของเจ้าพนักงานตำรวจได้ แต่อย่างไรก็ตามมาตรการตรวจสอบโดยองค์กรอิสระดังกล่าว ก็เป็นเพียงการควบคุมแต่ภายนอกเท่านั้น ไม่มีผลบังคับตามกฎหมายได้อย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากไม่ได้รับความร่วมมือหรือการตรวจสอบจากองค์กรตำรวจโดยเฉพาะจากสำนักงานตำรวจแล้ว มาตรการในการตรวจสอบดังกล่าวก็เท่ากับจะไร้ผลทีเดียว²⁸

²⁷ ไทยรัฐ. ฉบับวันที่ 29 มีนาคม 2549.

²⁸ มนตรี จิตรวิวัฒน์. เล่มเดิม. หน้า 126.